

MAARJAMAA

Vello Salo Ringkiri

Nr. 2 (37)

XVII aastakäik

Madisepäev 2003

Maria Eliisabet Hesselbladi vaimulik portree (Õde Debora ettekanne Kloostripäeval)

Head kuulajad, alustame seda meie väikest kohtumist ristiinimese kombel: Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimel – ning meie südamekõrvad olgu avatud heale sõnumile, sest vahel Jumal usaldab oma Sõna väetimaile huulile ja eks ikka selleks, et tema Au võiks olla täielik.

Ma olen rõõmus ja tänulik *Pirita Kloostri päeva* kõikidele korraldajatele ja muidugi oma armsatele kaasõdedele, et nad on mind kutsunud spetsiaalselt Roomast selleks päevaks siia, et koos – ütleme selle sõna kõige paremas tähenduses – pidutseda ja jagada omavahel rõõmu. Ma tulin siia, sest on hea ja tore, kui räägitakse pühakutest, aga ei aita lihtsalt rääkida, seda oleks vaja teha ka usutavalt ja hästi – noh, siin ma nüüd võiksin lõpetada ja ära minna, sest mulle antud ülesanne ja mu ettevalmistus ei ole adekvaatsed: mina ei ole uurinud Ema Eliisabeti (nii kutsuvad teda kõik birgitiinid, set oleme ju ta vaimsed tütreid) elu päevad ja ööd, nõnda nagu tegi seda üks mu kaasõdedest Roomas seitse aastat ühtejutti – ja kogu selle tulemuseks on see 3 kilo kaaluv raamat, mis kirjutati Pühakute Kongregatsioonile ja mis oli peamine dokument, mille alusel paavst Johannes Paulus kuulutas ta 9. aprillil 2000 Roomas, püha Peetruse basiilika esisel väljakul Öndsakskiidetuks.

Vaimulik portree

Täna ma mitte ei esita Eliisabet Hesselbladi biograafiat, vaid püüan teie silmade ette maalida tema vaimuliku portreed. Kuidas seda teha? Kõigepealt tahan rõhutada üht väikest ideed, ja nimelt, et iga pühak on *sõna Jumala huulilt*, mis öeldud maailmale mingis ajaloo kindlas hetkes. Me kõik oleme sõnad Sõnast, aga mõni sõna on kõnekam – ta kannab endas jumaliku sõnumit, need on elustavad sõnad. Nad on elavad sõnad, jumalikkuse kandjad. Jumal ilmutab end, ta räägib meiega läbi oma sõnade, kes on Pühakud. Pühak on Jumala sõna maailmale.

Kui Jumal räägib oma Kirikule, siis ta räägib ka kogu maailmale, ja kui Jumal räägib, siis Tema sõna on vajalik. Võime küsida: missugused olid need vajadused? Eelkõige ütlesin, et see aeg oli ja on praegugi *dialogi ja kirikliku ühtsuse otsimise* aeg.

Lugedes mälestusi Eliisabet Hesselbladist jääb iga lugeja puudutatuks tema tõelisest ja ehedast inimlikkusest (*humanitas vera*), mis aastate jooksul, puutudes kokku paljude haigete ja abivajajatega, sai üha sügavama ja kõnekama värvingu. Tema äärmiselt suur inimlik tundlikkus ja võime jääda iseendaks nii „suurte” kui „väikestega”, oli minu meelest üks põhjustest, miks teda armastati ja sooviti tema lähedust.

Ja nõnda oli ta – lihtsalt ja inimlikult – elavaks tunnistuseks sellest, millele ta oli pühendanud oma elu.

Uue kloostriharu rajaja

Eliisabet Hesselblad elas sajandil, mil praktiliselt paljud vaimulikud Ordud, see tähendab ões- ja vennaskonnad taaslustasid ning temast sai ta enese tahtmata uue kloostriharu rajaja (või vahest oleks parem öelda: taasrajaja).

Siin juhin teie tähelepanu kahele mitte just vähetähtsale asjale, nimelt

– tema võime minna ajas tagasi, päris algusesse, oma õpetaja ja vaimuliku Ema, püha Birgitta vaimse pärandi juurde, ja ammutada sealt enesele pagas – ja seda enne II Vatikani Kirikukogu;

– tema imetlusväärne kohanemisevõime. Tal oli jumalik inspiratsioon, kutsumus luua midagi uut, kuid teostus see püha Birgitta poolt ettenäidatud suunas.

On selge, et Ema Eliisabeti ülesanne oli eriline: tuua keskaja müstik ja pühak Birgitta XX sajandisse. Pühakud on meie kaaslased, nad on meie taevalikud kaaslased, aga on vajalik ja tähtis, et keegi teeks nad meile kaaslasteks ka siin maapeal. Aga seda suudavad vaid inimesed, kes elavad osaduses pühakutega, kes ise on nende sõbrad. See oli Ema Eliisabeti missioon. Ta oskas tuua keskaegse Birgitta kaasaega, ta tegi keskaja müstikust meile lähedase inimese. Birgitta mitte ei olnud ainult ta rahvuskaslane, vaid oli talle kõik: eeskuju ja mudel, tema vaimulik Ema. Ma rõhutan seda väga: vaimulik Ema, sest ise käis ta selle suure põhjamaade müstiku jälgedes. Kui uskuda ta enda sõnu, siis ei olnud tal mingit ambitsiooni luua midagi uut. See ei olekski olnud tema viis: olla esireas. Ma näen teda eelkõige kui isiksust, kes tahtis tähelepanu tõmmata ja juhtida püha Birgittale kui müstikule, karismaatikule ja poliitikule. Meie tunneme Ema Eliisabeti kui kiriku poolt öndsakskiidetut, aga ise ta tahtis olla lihtsalt kui peegeldus pühast Birgittast, kelle tütreks ta ennast tundis. Just sellepärast tahtis ta alati järgida tema eeskuju.

Ja siin me kohtame üht kaasaegsete pühakute kaunist omadust: kõrvuti on *traditsioon* ja *uudsus*. Ema Eliisabet ei ole lihtsalt püha Birgitta fotokoopia, vaid elav ikoon, mis peegeldab iseloomulikke jooni pühast Birgittast, aga seda temale omase originaalsusega. Meie kõik oleme tehtud Jumala näo järgi ja ometi nii erinevad. Ema Eliisabet on kui pilt pühast

Birgittast, olles ometi nii erinev ja omapärane. Ema Eliisabet tasakaalustab oma eeskujuga kaht tänapäeva birgitiiniordu vaimusese iseloomulikkude joont: vaba mõtlus (kontemplatsioon) Ristilöödud Lunastajast (Birgitta pärand) ja praktilise elu avatus, mis on suunatud kaasinimese teenimisele (Ema Eliisabeti naiselik intuitsioon), mis on üks viisidest, kuidas öelda inimestele: me hoolime teist ja armastame teid, te olete teretulnud Kristuse nimel. Armastus ja halastus, mis peab ligi tõmbama. Jumal on Armastus – see evangeelium oli Ema Eliisabeti elu telg. See on ka võti tema oikumeenilise tegevuse mõistmiseks. Ka täna võime ütelda, et inimesed on ühendatud ja jäävad ühendusse Kirikuga, kui nad kogevad meie kaudu Kiriku armastust nende vastu. Siin ongi peidus ema Eliisabeti „lihtne suurus“: olla ikooniks Kirikule, kes armastab kõiki ja võtab vastu oma rüppe kõik.

Ma mõtlen, et Ema Eliisabeti kutsumuse üheks liikumapanevaks jõuks oli soov taaselustada ja kaasajastada püha Birgitta, et ta võiks elada meie keskel tänapäeval ja mitte ainult vanades ladinakeelsetes palveraamatutes ja Ilmutustes, et ta võiks olla meie keskel uute birgitiinitähtede kaudu.

Konvertiit

Rääkides Ema Eliisabetist peaksime teadma, et ta oli konvertiit (pöördunu), s.t. luterlane, kellest sai katoliiklane. See joon peaks tooma meile lähedale paljud XX sajandi isiksused, mõnikord on seda sajandit kutsutud ka suurte konvertiitide sajandiks. Siin Eestimaal oleme vahest kõige rohkem kuulnud juuditari Edith Steinist ja kardinal Henry Newmanist ja vahest ka mõnest teisest. Ema Eliisabet kuulub nende hulka.

Kui me loeme midagi Ema Eliisabetist, siis ei jää meile märkamatuks, et juba väga noorena painas teda küsimus: kus on see üks kari ja üks karjane, millest evangeelium kirjutab? Nähes Kristuse Kirikut nii killustatuna on mõistetav tema igatsus ühtsuse järele.

Ise ta tunnistab, et juba lapsena uskus ta Kristuse kohalolusse Pühimas Altarisakramendis. Selle veendumuse ammutab ta lugedes eelarvamusteta Johannese evangeeliumi 6. peatükki: „Leib, mille mina annan, on minu liha, mille ma annan maailma elu eest. ... Mina olen eluleib.“ Ja kuidas mitte uskuda seda?

Mulle tundub see tema veendumus, mis on katoliku usu südameks, väga huvitav, sest see on eelarvamusteta Evangeeliumi lugemine. Evangeelium ilma hilisemate reformatsiooniaegsete interpretatsioonideta. Ja siin on ka Ema Eliisabeti katoliikluse tuum.

Mulle tundub, et konvertiitidest pühakutel on midagi väga huvitavat. Kui räägitakse Edith Steinist, siis rõhutatakse alati, et ta on pärit juutlusest ja ei hüljanud oma juuri tegelikult kunagi.

Midagi taolist kohtame ka Ema Eliisabeti juures: tema sidemed (see pole päris õige sõna) oma armastatud isamaa Rootsi ja Luteri Kirikuga ei katke kunagi: võiksite öelda, et ta tõi need kõik enesega Katoliku Kirikusse. Ja see on tähtis, sest see, kes tahab töötada kiriku ühtsuse heaks, peab tegema nagu Jeesus, kandma endas võimet olla vahendajaks nii nagu seda oli Jeesus, olla juutidega juut ja kreeklastega kreeklane. Selline olemisvõime oli iseloomulik ka Ema Eliisabetile: ta oli vahendaja. Vahendaja on see, kes on suuteline olema lepituseks ka väga raskete ja keeruliste olukordade keskel. See, kes on ennast lõplikult eraldanud mingist kooslusest ei või olla ka vahemeheks.

„Ühtsuse palverändur“

Olen kohanud ka nimetust: Ema Eliisabet – ühtsuse palverändur. Tema maised rännakud kajastavad ka ta sisemisi otsinguid. Sünnimaalt Rootsist Ameerika Ühendriikidesse (kokkupuuted katoliiklastega); Kolumbia, kus ta õppis hispaania keelt, Itaalia, kust naaseb Rootsi, olles ennem külastanud Inglismaad. Kõikidel neil rännakutel kannab ta endas kaasas igatsust, mis väljendub Jeesuse viimse õhtusöömaaja sõnades: „Et nemad kõik oleksid üks!“ Selle ühe karjase ja karja ta leidis Katoliku Kirikus, siit ta leidis selle ühtsuse.

Ühtsuse palverändur – see nimi sobib talle, sest XX sajand on kirikliku ühtsuse otsijate sajand. XX sajandi alguses tegi kaasaja oikumeeniline liikumine oma esimesi samme ja sellest kontekstist võrsus Kirikule ka Ema Eliisabeti elutöö ja kutsumus. Tema rajatud orduharu tütarde üks esimesi ja peamisi ülesandeid on palvetada Kiriku ühtsuse eest.

Nagu ma mainisin juba eespool, Ema Eliisabeti kutsumuseks ei olnud rajada midagi täiesti uut, vaid tema puhul võiks rääkida „loovast ustavusest“ Birgitta nägemusele, mis teeb kõikidest birgitiinide majadest kogu maailmas kohad, kus palverändurid igast usutunnistusest leiavad paiga, kus lihtsalt olla, kogeda inimlikku soojust, avatust ja kristlikku osadust.

(Järgneb)

TEATEID

RAAMATUID EESTI KIRKULOOST

Juba 1999. a. kaitses Giesseni ülikooli õppejõud **Lambert Klinke** ajalooalast väitekirja *Erzbischof Eduard Profittlich und die katholische Kirche in Estland 1930-1942* (Ülempiiskop E. P. ja katoliku kirik Eestis). Aastal 2000 ilmus see uurimus taskuraamatu kujul sarja *Texte zum Ost-West-Dialog* 16. numbrina (sama pealkiri, 222 lk). Sarja annab välja Gerhard Hess Verlag (Ulm). Magistritööst kirjutas pikemalt Indrek Jürjo (ajakirjas *Tuna* 2/2000, lk 156-158), kes mainis ka autori kavatsust eestikeelse versiooni väljaandmiseks.

L. a. ilmus Tartus **Christoph Wrembeki** raamat *Jesuiten in Estland 1923 bis 1961* (Jesuiidid Eestis 1923-1961, Johannes Esto Ühing, 204 lk), mis käsitleb ligikaudu sama perioodi. Ka see teos peaks ilmuma eesti keeles. Mõlemad raamatud sisaldavad suure hulga seni trükis avaldamata dokumentatsiooni.

PIIBLIKOMMENTARE MAAKEELES

Aasta 2002 tõi Piibli sõpradele midagi oluliselt uut: esimese eestikeelse kommentaari viie Vana Testamendi raamatu kohta Seda laadi teost ei olnud meil ühegi muu VT raamatu jaoks siiani olemas.

[Charles Henry] **Macintosh**, *Moosese viisikraamatu seletused* (kahes köites, kokku 1529 lk, Kirjastus Hea Sõnum). Järelepärimisel selgus, et tegemist on 19. sajandi iiri kirjamehe teosega, mis on meie jaoks tõlgitud vene keelest. Jagatakse tasuta.

Ka Uue Testamendi osas oli aasta 2002 pöördeline: algas rahvusvaheliselt tuntud *Tyndale New Testament Commentaries* tõlke väljaandmine. Sellist sarja pole Eestis tänini olnud. Kokku 20 köidet kavatakse välja anda kümne aastaga. Esimestena ilmusid:

R. V. G. Tasker, *Johannese evangeelium* (Logos, 271 lk). Tõlge on tehtud ingliskeelsest 1999. väljaandest.

John R. W. Stott, *Johannese kirjad* (Logos, 248 lk). Ingliseelne originaal ilmus 1994.

Tuletame meelde, et kirjastus Logos andis juba a. 2000 välja ühe eesti keeles kirjutatud neljanda evangeeliumi kommentaari, mille autoriks on katoliiklasest väliseestlanna:

Fanny de Sivers, *Alguses oli Sõna* (231 lk).